

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Europa islamiseert

Berger, M.S.

Citation

Berger, M. S. (2009). Europa islamiseert. *Roodkoper, Maandblad Voor Cultuur, Religie En Politiek*, 19(4), 6-7. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/19763>

Version: Not Applicable (or Unknown)

License: [Leiden University Non-exclusive license](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/19763>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Europa islamiseert

MAURITS BERGER

Moet ik aan de titel geen vraagteken toevoegen, heb ik mij afgevraagd. Maar nee, eigenlijk is het geen vraag, het is een feit: Europa islamiseert. Van belang is echter hoe we tegen dat feit aankijken.

Voordat ik hierop in kan gaan, moeten we eerst een onderscheid maken tussen geloof en gelovigen: tussen islam en moslims. Deze twee zijn niet identiek: wat de islam voorschrijft, is niet altijd wat moslims doen en wat moslims doen, is niet altijd islamitisch. Rel schoppen, het plegen van huiselijk geweld en het onderdrukken van de vrouw komt ook onder moslims voor, maar heeft zelden iets met islam te maken. Sterker nog, juist gelovige moslims stellen dat deze problemen een teken zijn van een gebrek aan islamitisch geloof.

Voor het eerst in de geschiedenis zijn moslims Europese medeburgers. In het verleden bewoonden ze wel Europees grondgebied, maar toen waren ze in de meerderheid, ze maakten de dienst uit: bijna acht eeuwen in Spanje, vijf eeuwen in Griekenland en bijna drie eeuwen in Sicilië en op de Balkan. Nu zijn moslims weliswaar rechtsstatelijk gelijk, maar religieus een minderheid en worden ze vaak sociaal-economisch achtergesteld.

Deze nieuwe situatie vergde en vergt nog steeds een noodzakelijke aanpassing van zowel moslims als autochtonen. De komst van de ongeveer dertien miljoen moslims in West-Europa (gemiddeld vier procent van de totale bevolking) gebeurde immers vrij plotseling, in de laatste dertig jaar. In die korte periode veranderde met de verschijning van hoofddoeken, islamitische kleding, halalrestaurants en moskeeën (meer dan vierhonderdvijftig in Nederland) het Europese straatbeeld. Buitenwijken van grote steden veranderden in klein-Rabat of klein-Istanbul. Inmiddels flaneren veel winkelende mensen op donderdagavond met hun families in de centra van grote steden, die niet voldoen aan het beeld van 'de Nederlander': men ziet donkergekleurde mensen, vaak in andersoortige kleding, die in hun moedertaal met elkaar praten. Voor veel autochtonen is dit beeld bijzonder bedreigend, alsof hun leefomgeving wordt overgenomen door vreemdelingen – het verklaart de oproep van Rita Verdonk om het spreken van Nederlands in de openbare ruimte verplicht te stellen.

Interessant is dat het huidige gevoel van onbehagen over 'de allochtoon' zich vooral concentreert op moslims, terwijl het grootste deel van de 'buitenlanders' in

Nederland' bestaat uit 'westerse allochtonen': Europeanen en Amerikanen. Toch bedoelen we tegenwoordig met 'allochtoon' niet deze groep. De allochtonen waar we het nu over hebben, zijn van buiten Europa. En dat is niet alleen zichtbaar in hun huidskleur, het maakt hen zó anders dat zij eigenlijk niet inpasbaar zijn in onze samenleving – zo is vaak de gedachte. De vraag of dit waar is, of de Marokkaanse of Turkse achtergrond van Nederlanders hen een integratieachterstand geeft of zelfs een onvermogen om te integreren, blijkt echter zelden een punt van discussie te zijn. Het gesprek focust zich op de religie van de 'niet-westerse allochtoon': de islam. Deze zou een obstakel zijn voor integratie.

De islam heeft het zwaar te verduren in Europa. Zij wordt gezien als de tegenpool van Europees-zijn: 'wij' zijn democratisch, de islam niet; 'wij' zijn seculier, de islam niet; 'wij' zijn vrouwvriendelijk, de islam niet; 'wij' zijn vredelievend, de islam niet. Is dit waar? Ja en nee. Ja, omdat de islam als geloofsleer inderdaad weinig op heeft met democratie, secularisme of de positie van de vrouw. Nee, omdat er sprake is van een vergelijking tussen twee verschillende grootheden, namelijk tussen 'wij' als mensen en 'zij' als een religie. Laten we er geen doekjes om winden: het is een kenmerk van de meeste religies om niet veel op te hebben met democratie, secularisme en vrouwvriendelijkheid. Dat is niet voorbehouden aan de islam, maar geldt ook voor jodendom en christendom. Echter, spreken over moslims in termen van islam is onjuist. Daarmee worden mensen geheel vereenzelvigd met hun religie. Vergelijk het met een Japanner die zich interesseert voor Europa en daarom de bijbel gaat lezen – want Europeanen zijn toch christenen?

De vraag die wij ons moeten stellen, is niet of islam aan democratie en secularisme doet, maar of moslims dat doen. Immers, christendom doet ook niet aan democratie en secularisme, maar christenen wel: die hebben middelen en wegen bedacht om gelovige en wereldlijke zaken te verenigen. Hetzelfde geldt voor moslims. Moslims confronteren met wat in de koran staat, heeft daarom iets vals: aan Balkenende en Cohen worden ook geen passages uit de bijbel voorgelegd.

Natuurlijk wordt het anders als moslims zelf met koranteksten aankomen. Wanneer moslims verklaren dat gedragingen of maatschappelijke aanpassingen nodig zijn, omdat de islam dat voorschrijft, dan – en alleen dan – kan er kritisch worden ingegaan op hun religieuze overtuigingen. En dan nog blijft het vaak verwarrend omdat gelovige moslims een veelheid aan interpretaties

hanteren over wat volgens hen wel of niet een juiste islamitische levenswandel is. Overigens verschillen ze daarin niet van hun christelijke, joodse of anders gelovige medeburgers; ook daar zijn er die hun religie als privézaak zien, of juist als inspiratiebron voor goede werken, of als heilig eigen gelijk dat hen onderscheidt van de rest van de wereld; ook daar zijn er fanatici, Staphorsters en jongerenwerkers. Wat dat betreft, zijn Nederlandse moslims eigenlijk heel goed geïntegreerd in wat Gerard Reve 'de theologische moerasdelta' noemde.

Terug naar de titel van dit artikel. Europa islamiseert inderdaad, simpelweg omdat er in een kort tijdsbestek relatief veel moslims zijn komen wonen. Dat is historisch een unieke situatie waar Europa mee moet leren leven. Europa islamiseert ook doordat de migratiegolf de islam als religie zichtbaar heeft gemaakt. Maar islamiseert Europa ook in die zin dat de Europese identiteit, het 'Europees-zijn', wordt aangetast? Dat is namelijk wat vaak wordt gesuggereerd: de toename van moslims zou tot een wezenlijke verandering van de Europese eigenheid kunnen leiden.

Laten we dat risico eens onder de loep nemen. Wat is het nu precies dat dreigt te veranderen? Over uiterlijkheden kunnen we kort over zijn: Nederland zal nooit meer exclusief blond worden, Europa nooit meer exclusief blank – voor zover zij dat al ooit geweest zijn. Maar hoe zit het met de Europese 'waarden', dreigen die te veranderen? Meestal wordt in deze context bedoeld op algemene waarden als democratie, individualisme en vrijheid. Het probleem met moslims of islam ligt nauwelijks op het gebied van deze algemene waarden. Er zijn bijna geen moslims in Europa die tegen democratie of vrijheid zijn. Integendeel, zij beroepen zich juist op deze waarden om hun identiteit – religieus of niet – een stem en vorm te geven. Strenggelovige moslims zijn de eersten die toegeven dat zij in Europa meer vrijheid hebben dan in hun landen van oorsprong.

Wat wel gebeurt, is dat sommige gelovige moslims aan deze waarden invulling geven op een manier die niet altijd strookt met de verwachtingen van de autochtone bevolking. Daar ligt het eigenlijke punt van frictie: bij de cultuurspecifieke waarden zoals omgangsvormen, kleding- en eetgewoonten, de sociale rol van alcohol, de manier waarop 'gezelligheid' wordt vorm gegeven. De autochtone Europese bevolking leeft in de veronderstelling dat het navolgen van hun algemene waarden leidt tot een specifieke levensstijl, namelijk die van 'ons', vrij van religie, met een vrije moraal en ontplooiing van het individu. Maar in de praktijk blijkt dat

onder migranten uit verre en vreemde landen helemaal niet zo vanzelfsprekend te zijn. Zij hebben andere gebruiken en omgangsvormen, die ze in Nederland ook in de praktijk brengen.

Dat is lastig, voor beide partijen. Want hoewel de algemene waarden als vrijheid en democratie de indruk wekken dat iedereen zonder problemen zijn eigen levensstijl kan invullen, blijkt dat in de praktijk vaak niet zo te werken. Tot grote schrik van het o zo seculiere Europa blijken veel nieuwkomers – niet allen moslims overigens – hun vrijheid niet te gebruiken om religie af te schudden, maar juist om daar een bewuste keuze voor te maken. Bijvoorbeeld door zich op een bepaalde manier te uiten of te kleden, of door het leven in te richten volgens een ander waardepatroon, uiteraard binnen de marges van de wet, want deze wordt zelden overtreden.

Een voorbeeld hiervan is de groeiende groep uitstekend geïntegreerde, maar conservatiefgelovige, tweedegeneratie moslims. Deze groep draagt vanuit geloofsovertuiging een hoofddoek en wil geen handen schudden. Zij wordt daardoor ervaren als een bedreiging voor de democratie, terwijl ze dat niet is. Zij gebruikt juist de door haar zo gekoesterde waarden van een democratie – individualisme en vrijheid – om zich op een bepaalde wijze te presenteren. Deze wijze staat haaks op de cultuurspecifieke waarden van Europa, maar niet op de algemene waarden. Dat is wettens voor de autochtone Europese bevolking, maar een nieuw fenomeen is het zeker niet. Immers, wij leven toch ook al eeuwen samen met orthodoxe christenen en joden?

Het gevoel van een 'islamitische bedreiging', dat veel Europeanen ervaren, is misschien begrijpelijk, maar zeker niet terecht. Ja, Europa is 'geïslamiseerd' in die zin dat er in korte tijd veel moslims zijn komen wonen, die zichtbaar aanwezig zijn. Hierdoor ontstaan conflicten in omgangsvormen en gebruiken. Maar of de algemene waarden, het wezen van Europa, daardoor bedreigd worden? Als Europa staat voor vrijheid, gelijkheid en democratie, dan is het enige dat werkelijk bedreigend is voor Europa, dat zij deze algemene waarden op onvrije, ongelijke en ondemocratische wijze wil verdedigen om 'Europees' cultuurgoed te behouden.

Maurits Berger is hoogleraar Islam in het hedendaagse Westen aan de Universiteit Leiden.